

A close-up photograph of a person's hand, wearing a watch, placing a carnation flower on a dark, polished tombstone. Two other carnations, one pink and one red, are already resting on the surface. The scene is brightly lit, creating strong highlights and shadows.

«ΕΚ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ»

Μιά προσέγγιση
στά πέραν
τοῦ τάφου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Κείμενα: Μητροπολίτης Δημητριάδος Χριστόδουλος

Επιμέλεια έκδοσης: Ἀρχιμ. Θεόκλητος Κουμαριανός, Πρωτοσύγκελλος Ἱ. Μητροπόλεως
Δημητριάδος, Ἀρχιδιάκονος Θεολόγος Ἀποστολίδης

Φωτοσύνθεση: Γιώργος Καρατάσιος, Πρωτοπαπαδάκη 10 Λάρισα, τηλ.: 531375

Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια, φίλμς, μοντάζ: Τάσος Ξουράφας,
Δόν Δαλεζίου 25 Βόλος, τηλ.: 25529

Φωτογραφίες: Ἀρχεῖο Ἱ. Μητροπόλεως Δημητριάδος,

Ἐκδοση καὶ Ἐκτύπωση: Ἀποστολική Διακονία

© Ἀποστολική Διακονία

Τασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008, Fax 723.8149

Ἐκδοση Α' 1993

Κ.Α. 99.08.023

ISBN 960-315-084-3

ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΠΟΥ ΠΕΝΘΕΙΣ

έν ξέρω πώς πρέπει νά σοῦ μιλήσω τώρα πού πενθεῖς. Ἐνα ἀγαπημένο πρόσωπό σου ἔφυγε ἀπό κοντά μας, πήρε τό δρόμο τό μακρινό, τόν χωρίς ἐπιστροφή. Δέν θά σοῦ ξαναμιλήσει, δέν θά τό ξαναδεῖς σ' αὐτήν ἐδῶ τή γῆ. Καί μόνη ἡ ἰδέα αὐτή σέ συντρίβει! Παρηγορεῖσαι μέ τό νά ἐπισκέπτεσαι συχνά τόν τάφο του, νά τόν περιποιεῖσαι, νά τοῦ πηγαίνεις λουλούδια. Εἶναι ἀνθρώπινο! Φωνάζεις καί τόν ἱερέα, διαβάζει τίς εὐχές γιά τήν ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς του. Ἀνακουφίζεσαι γιά λίγο. Ὑστερα πάλι ἀπ' τήν ἀρχή. Τά δάκρυα αὐλακώνουν τό πρόσωπό σου, βαθουλώνουν τά μάτια σου, ὁ πόνος σέ συντρίβει μέρα - νύχτα. Καί πάνω ἀπ' ὅλα, τά ἐρωτηματικά στό νοῦ σου στριφογυρίζουν, σέ παιδεύουν, σέ ἀπασχολοῦν. «Ποῦ εἶναι τώρα ὁ ἀνθρώπος μου;» λές. «Σέ τί κατάσταση εἶναι ἡ ψυχή του;» «Μπορῶ νά τή βοηθήσω;» «Ποιός μπορεῖ νά μοῦ δώσει μιά σωστή, αὐθεντική ἀπάντηση;».

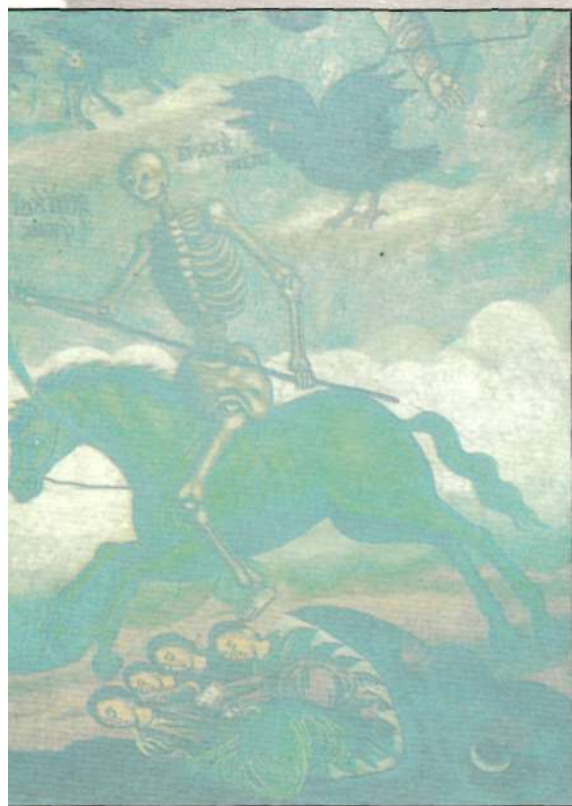
Μόνο ἡ Ἐκκλησία! Κανείς ἄλλος! Γιατί μόνο αὐτή κατέχει τήν ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας. Μόνο αὐτή μπορεῖ νά ἀνασύρει τόν πέπλο πού κρύβει ἀπό μᾶς τή μεταθανάτια πραγματικότητα καί νά φωτίσει γιά λίγο τό χώρο της, δίνοντάς μας ἐλάχιστες βέβαια - ὅσες ἔχει ἐπιτρέψει ὁ Κύριος - μά σαφεῖς πληροφορίες γιά τήν τύχη τῶν ἀνθρώπων πού ἔφυγαν ἀπό κοντά μας, παρηγορώντας μας συγχρόνως καί ἀνοίγοντας τό παράθυρο τῆς ἐλπίδας στήν καρδιά μας.

Τοῦτο τό φυλλάδιο ἐκεῖ ἀποβλέπει. Νά ἀνασηκώσει τό παραπέτασμα, νά σοῦ δώσει τήν εὐκαιρία τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό ἀγαπημένο σου πρόσωπο. Πάντα μέ τή βοήθεια τῆς θείας Ἀποκάλυψης, μέ τή σοφία καί τήν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας. Κάνε κουράγιο καί διάβασέ το. Θά σοῦ κάνει καλό.

Μπροστά στο φαινόμενο του θανάτου

Δέν υπάρχει άνθρωπος που νά μή στάθηκε μ
περιουλογοή μπροστά στο θάνατο. Καί νά μή θέλ
νά έξερευνησει αυτά που κρύβονται πίσω του. Πο
λοι βρέθηκαν πρόθυμοι νά βοηθήσουν. Είτε μέ
δικές τους δυνάμεις (Φιλοσοφία), είτε μέ τή συν
δρομή του Σατανά (Πνευματισμός). Καί πολλοί πα
σύρθηκαν καί πήραν έσφαλμένες πληροφορίες
'Αλλ' είναι τόσο άβεστη ή δίψα τής γνώσεως, ώστ
ο άνθρωπος ξαναρχίζει τήν προσπάθειά του καί μετ
τήν άποτυχία. Δέν είναι τόσο ή περιέργεια, όσο είνα
τό ένδιαφέρον γιά τά αγαπημένα πρόσωπα ποι
έφυγαν. Καί ή μέριμνα γιά τήν καλύτερευση τής κα
τάστασής τους, έκεϊ στο ύπερπέραν. Γιατί ή πίστι
στην άθανασία τών ψυχών είναι πανανθρώπινη
Μόνο οι ύλιστές τήν άρνοούν, χωρίς νά μπορούν
βέβαια νά δικαιολογήσουν τήν άρνησή τους.

Ο θάνατος είναι τό πιό βέβαιο γεγονός τής ζωής
μας. Κανείς από όσους έζησαν πάνω στόν πλανήτη
μας δέν έμεινε γιά πάντα. Ποι είναι οι πατέρες μας
οι παπποδες μας, οι φίλοι μας. Όλοι, κάποια μέρα
έκλεισαν τά μάτια καί μιά ταφόπετρα κάλυψε τ
σαρκίο τους, πού παραδόθηκε στη φθορά. **Ο θάνα
τος είναι βέβαιος, αλλά άγνωστη ή ώρα του**
Έρχεται χωρίς προειδοποίηση τίς πιό πολλές φορές
Άρπάζει έξ ίσου νέους καί γέροντες, πτωχούς κα
πλουσίους, μορφωμένους καί άγραμμάτους, άνδρες
καί γυναίκες. Από καμιά πόλη ή χωριό δέν λείπει τό
Κοιμητήριο. Κι έκεϊ μέσα μαυροφορεμένοι άνθρωποι
πενθοούν. Κι άπ' έξω ή ζωή συνεχίζεται, σά νά μή
συμβαίνει τίποτε. Λές καί δέν υπάρχει ο θάνατος
πού πολλοί επιμένουν νά τόν άγνοούν, γιά νά μή
στενοχωρούνται. Καί θεωρούν κάθε συζήτηση γι
αυτόν «γρουσουζιά» καί προτιμούν τή σιωπή. Σάν τί
στρουθοκάμηλο, νομίζουν πώς θά μείνουν αυτο
άμετοχοί του, άν τόν κηρύξουν σέ άφάνεια. Πόσο
γελιοούνται! Κι αφήνουν πελώρια έρωτηματικά νά
περιμένουν ματαίως άπάντηση... «Γιατί ο Θεός μάς
αφήνει νά πεθάνουμε;». «Τί μάς περιμένει μετά τό
θάνατο;». «Τί λένε οι άλλες θρησκείες γιά τό θάνα
το;». «Πού βρίσκονται οι ψυχές;». Έρωτήματα δύ
σκολα, εύλογα μά καί προκλητικά. Τί θά άπαντήσου
με;

Ὁ ἄνθρωπος φοβάται τό θάνατο

Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία του ὁ δυτικός ἄνθρωπος ἔχει ἐπιμηκύνει τό μέσο ὄρο ζωῆς του. Ἐπιδημίες καί θεομηνίες πού σκότωναν κατά χιλιάδες τούς παλιούς ἀνθρώπους, ἡ ἔχουν ἐκλείψει ἡ ὁ ἄνθρωπος ἀπέκτησε τά ἐπιστημονικά ὄπλα γιά νά προφυλαχθεῖ, ἡ γιά νά ἐπιβραδύνει τήν ὥρα τοῦ θανάτου του. **Ὅμως σήμερα ἡ ἀγωνία γιά τό θάνατο ἔχει αὐξηθεῖ.** Ὁ ἄνθρωπος σήμερα φοβάται πολύ τό θάνατο καί κάνει τό πᾶν γιά νά τόν ...λησμονήσει. Νά λησμονήσει τί; Ὅτι εἶναι θνητός; Παραδοξολογία ἀνόητη κι ὁμως ὑπαρκτή. Στρουθοκαμηλισμοί ἀνώφελες!

Ὁ ἄνθρωπος δέν θέλει νά πεθάνει! Εἶναι ὁμως κι αὐτό ἀπόδειξη τῆς ἀθανασίας του. Ἀπό τά ἀρχαῖα χρόνια πίστευε σ' αὐτήν. Οἱ ψυχές δέν πεθαίνουν, εἶναι τό θεϊκό στοιχεῖο μέσα στόν ἄνθρωπο, ἀθάνατο

κι αἰώνιο. Μόνο τό σῶμα πεθαίνει καί φθείρεται. Διαλύεται **«εἰς τά ἐξ ὧν συνετέθη»**. Καί πάλι θά ἀναστηθεῖ **«ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ»**, θά ἐνωθεῖ μέ τήν ψυχή καί θά ζήσει γιά πάντα. **Ἡ ἀνάσταση καί ἡ ἀθανασία εἶναι δυό ἀλήθειες πού ἡ ὀρθόδοξη πίστη μας βεβαιώνει καί ἐγγυάται.**

Ὁ ἄνθρωπος φοβάται τό θάνατο ἐφόσον δέν πιστεύει. Γιατί πίσω του βλέπει σκοτάδι, τό ἄγνωστο, τό μυστηριώδες. Κι αὐτό τόν ἐπηρεάζει, τόν συγκλονίζει. Φοβάται τό θάνατο καί ὅσα τόν ἀκολουθοῦν. Κυρίως τήν Κρίση, τό μέλλον. Κι ἔχει δίκιο. **Μόνον ὁποῖος πιστεύει στήν ἀνάσταση καί στήν ἀθανασία μπορεῖ νά ἐλπίζει.** Αὐτός μπορεῖ νά φοβάται, ἀλλά δέν ἀπελπίζεται. Γιατί ξέρε...

Αὐτοὶ τὸν πλησίασαν... Ζωντανές ἐμπειρίες.

Μιά θεραπεύτρια σέ μεγάλο παιδιατρικό νοσοκομεῖο καρκινοπαθῶν.

«Κάποια μέρα βρέθηκα κοντά σέ μιὰ μητέρα πού μᾶς ἔφερε στό νοσοκομεῖο τό 15χρονο ἀγόρι της, πού εἶχε ὑποστεῖ νέα ἐπιδεινωση τῆς καρκινοπάθειάς του. Εἶχε μετάσταση σ' ὅλο του τό σῶμα. Ἡ μητέρα ἐκλαίγε σιωπηλά. Τήν πλησίασα καί τῆς εἶπα: «Δέν ξέρω τί νά σᾶς πῶ...». Ἐμεῖνα ὀφωνη μπροστά της, τήν ἀγκάλιασα μὴ ξέροντας τί νά πῶ. Τό παιδί της σέ τρεῖς μέρες θά πέθαινε. Τῆς συστήθηκα. Μὲ κοίταξε στά μάτια καί σάν νά μέ ἰκέτευε μοῦ εἶπε: «Σᾶς παρακαλῶ, θέλω νά μὴ ὑποφέρει... θέλω νά τελειώσῃ γρήγορα. Πόσος χρόνος νομίζετε ὅτι τοῦ μένει; Μήπως πρέπει νά προδιαθέσω τὰ ἄλλα παιδιά μου;». Εἶχε ἀρχίσει νά συμβιβάζεται μὲ τήν σκληρή πραγματικότητα. Ἄνοιξα διάλογο μαζί της. Ἀλλά ἦταν πολύ δύσκολος. Οἱ γιατροὶ κάνουν σήμερα τό πᾶν, ἀλλά ὁ θάνατος παραμονεύει. Καί οἱ χημειοθεραπεῖες ἀποτυγχάνουν ἐνίοτε. Ἡ μητέρα μοῦ εἶπε: «Υπέφερε χωρίς λόγο». Τό παιδί της εἶχε ὑποστεῖ μεταμόσχευση, εἶχε κάνει χημειοθεραπεία. Μά ὅλα ἀπέβησαν ἄκαρπα. Σέ τέτοιες ὥρες τό καλύτερο εἶναι ἡ σιωπή. Δέν συνηθίζει κανεὶς εὐκολα τό θάνατο, καί πολύ περισσότερο ἐνός παιδιοῦ. Ἀκόμη καί οἱ θεράποντες γιατροὶ δέν μποροῦν νά τόν συνηθίσουν...».

Μιά νοσοκόμα 23 ἐτῶν, ἡ Μαρία.

«Λοιπόν, κύριε, ὅλα τελειώνουν».

«Ναί, κύριε, τό ξέρω, τό ξέρουμε, τό ξέρετε, δέν μποροῦμε πιά τίποτε ἄλλο νά σᾶς κάνουμε γιά νά σᾶς σώσουμε. Δυστυχῶς τό τέλος πλησιάζει, τό βλέπω ὅτι τό γνωρίζετε ἀπό τὰ μάτια σας πού κλαῖνε. Ἀλλά τί νά πῶ καί τί νά κάνω;»

Μπροστά σ' ἀνθρώπους πού πεθαίνουν στά χέρια μου νιώθω νά παραλύουν οἱ δυνάμεις μου. Μὲ συντρίβει ὁ πόνος καί ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπιστήμης νά δαμάσει τό θάνατο, ἰδίως ὅταν αὐτός ἐρχεται πρὶν τήν ὥρα του. Καί νά βλέπεις ὅλους τοὺς ἄλλους ἀμέριμνους νά πηγαينوέρχονται, νά φλυαροῦν, νά τρῶνε, νά κινοῦνται χωρίς τόν φόβο τῆς αὔριον...».

Ἐνα κοριτσάκι 7 ἐτῶν, ἡ Ἑλένη.

«Γιὰ μένα ὁ θάνατος μῆκε στή ζωή μου ὅτι ἤμουν 7 ἐτῶν, ἓνα πρωινὸ τοῦ Ὀκτωβρίου. Ἐπ' στρεφα ἀπὸ τό σχολεῖο, κρατώντας τό χέρι ἑνὸς «μεγάλου» καί μέ πῆγαιναν βιαστικά στό σπίτι. Ὁ μπαμπᾶς μου εἶχε σκοτωθεῖ σέ αὐτοκινητιστικὸ ἀτύχημα. Τρεῖς μῆνες ἀργότερα ἡ μαμά πέθαινε κι αὐτὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη θλίψη καί ἐμεῖς τὰ τρία ὀρφανὰ μ...

ναμε μόνοι. Τότε συνειδητοποίησα την τραγικότητα του θανάτου: οι γονείς που σέ γέννησαν καί σέ προστατεύουν μπορεί νά χαθούν μονομιᾶς, όταν σύ πηγαίνεις στό σχολεῖο ἢ πυργώνεις τά ὄνειρά σου γιά τή ζωή. **Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀγάπη ἔχει τοὺς κληρονόμους της.** Πάντα βρίσκονται οἱ ἀνθρωποὶ τῆς πού ἀναπληρώνουν τό κενό, μά ὁ πόνος εἶναι

ὁξύς. Δέν θά ξεχάσω τά γκριζα ροῦχα πού μέ ἐντυσαν, τή φιλάνθρωπη προσφώνηση «τό ὀρφανό», τά περίεργα βλέμματα. Μοῦ ἤλθε ξαφνικά ἡ ἐπιθυμία νά μεγαλώσω γρήγορα, νά προστατεύσω τ' ἀδελφία μου, νά δουλέψω. Σκεφτόμουν τή μαμά, τό μπαμπά. Ὁ ἱερέας τῆς ἐνορίας μας μοῦ εἶχε πεῖ: «Ἡ ζωή σου συνεχίζεται. Ὁ μπαμπάς καί ἡ μαμά σέ περιμένουν ἀργότερα σ' ἓνα καινούργιο, φωτεινό Σπίτι. Μιά μέρα θά συναντηθῆτε». Κι αὐτό μέ παρηγοροῦσε. Ὁνειρευόμουν αὐτό τό Σπίτι, μοῦ ῥχόταν νά φωνάξω «Μαμά, πού εἶσαι;» Μά συγκρατιόμουν, γιατί πίστευα σέ μιὰ ἄλλη ζωή, ὅπου μᾶς περιμένουν αὐτοὶ πού πήγαν ἐκεῖ πρὶν ἀπὸ μᾶς».

Ἕνας ποδοσφαιριστῆς τερματοφύλακας

«Μπήκα αἰφνιδιαστικά στό νοσοκομεῖο, ἔπρεπε νά ἐγχειρισθῶ. Ὁ γιατρός μέ προειδοποίησε ὅτι ἐνδεχομένως θά ἦταν καρκίνος. Καί ἦταν. Ἀμέσως σκέφθηκα τό θάνατο. Καί μαζί τό ἄδικο τῆς πρόσκαιρης ἀναχώρησής μου ἀπ' τή ζωή, πρὶν καλά - καλά τὴν ζήσω. Ἀρχισα ἓνα ἀπελπισμένο ἀγώνα νά ζήσω. Ὅσο μέ τριγύριζαν οἱ γιατροί, ἐνωθα δύνατός. Μοῦ τό εἶπαν: «Μπορεῖ νά ζήσεις, ὁ καρκίνος σου ἀντιμετωπίζεται». Ὅταν ὅμως ἐφευγαν κι ἐρχονταν οἱ δικοί μου, μοῦ ἄφηναν τὴν ἐντύπωση ὅτι πίστευαν πὼς θά πέθαινα. Γι' αὐτοὺς καρκίνος = θάνατος. Τὶς πρῶτες νύκτες ἐβλεπα παράξενα ὄνειρα, παρήλαιναν πρόσωπα πού εἶχα νά δῶ γιὰ χρόνια. Ὁ γιατρός μέ ἔμαθε νά ρωτᾶω ὅχι ἂν θά παίζω τὴν Κυριακή, ἀλλὰ ἂν θά ζήσω. Χωρὶς νά ἔχω φθάσει ἀκόμη στὴν πλήρη γαλήνη, ἔχω τὴν ἐντύπωση πὼς βλέπω ἓνα καθαρό οὐρανό, πού ἔδωξε μακριὰ τὶς βροντὲς τῆς θύελλας».

Ένας ιερέας νοσοκομείου.

«Μιά ἄρρωση μὲ ρώτησε τίς προάλλες: «Πάτερ, τί σημαίνει θάνατος;». Αὐτὴ γινώριζε πῶς θά πεθάνει καί φοβόταν. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι ἀποφεύγουμε νά μιλάμε γιά θάνατο, προτιμάμε ἄλλες κουβέντες πὺ εὐχάριστες. Πολλές φορές μὲ ἐρωτοῦν: «Πῶς μπορεῖς ἐκεῖ μέσα ἀνάμεσα σέ τόσους πού πεθαίνουν;». Ἀπαντῶ: «Μέ ἐνισχύει ὁ θεός ὥστε νά βλέπω καί νά συμπαρίσταμαι αὐτοῦς πού πεθαίνουν».

Χθές μοῦ συνέβη τό ἐξῆς: Ἔμαθα ὅτι πῆγαν στήν ἐντατική ἓνα νέο 25 ἐτῶν. Ἐτρεξα νά τόν δῶ. Μόλις μὲ εἶδε μοῦ εἶπε:

«Πάτερ, πέρασα μιά ἄσχημη νύκτα».

«Φοβᾶσαι τό θάνατο;» τοῦ εἶπα.

«Ὁχι, δέν εἶν' αὐτό. Φοβᾶμαι μή πεθάνω χωρίς νά μπορέσω νά πῶ κάτι».

«Ἐχεις κάτι νά πεῖς;» ρώτησα.

«Ἐδῶ καί 7 χρόνια εἶμαι ἄρρωστος. Ἐχῶ ἓνα ἀδελφό 18 ἐτῶν καί ποτέ δέν δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά τοῦ πῶ ὅτι τόν ἀγαπῶ... Οὔτε ὅτι ἐπειδὴ ἦμουν ἄρρωστος καί οἱ γονεῖς μου μὲ πρόσεχαν περισσότερο, ἐγίνα αἰτία νά τοῦ κλέψω τήν ἀγάπη τῶν γονέων μας».

Καθισμένος στό κρεβάτι τοῦ ἐπιασα τό χέρι καί τόν ἀκουα πού συνέχιζε... Ὅταν σηκώθηκα ἔτρεξα καί φώναξα τοὺς δικούς του. Τό ἄλλο πρῶτὸ πού ξαναπῆγα ἦταν σέ κῶμα. Δίπλα του μιά κυρία στεκόταν. Ὅταν μὲ εἶδε ἤλθε καί μοῦ εἶπε:

«Σεῖς εἶσθε ὁ ἑφημέριος;».

«Μάλιστα», εἶπα.

«Ὁ Νίκος μᾶς μίλησε γιά σᾶς. Μᾶς εἶπε τί συζητήσατε. Καί προσέθεσε, «θέλω νά εἶναι χαρούμενη ἡ μέρα τῆς ταφῆς μου. Νά πῆτε καί στοὺς φίλους μου νά μὴ λυποῦνται. Γιατί κι ἐγὼ δέν λυποῦμαι». Καί ἡ μητέρα εἶπε: «Πιστέψτε με, κι ἐγὼ δέν λυποῦμαι». Ἦταν χριστιανὴ μητέρα.

Τί είναι ο θάνατος.

Είναι ένα μυστήριο, άπροσπέλαστο στην ολότητα του. Ο άγιος Άναστάσιος ο Σιναΐτης είπε: «**Επεθύμουν μαθεῖν τό μυστήριον, ἀλλ' οὐδείς ἰκανός διηγήσασθαι**». Είναι ἐχθρός τοῦ ἀνθρώπου, γιατί τοῦ δόθηκε ὡς ποινή γιά τήν ἁμαρτία του. Είναι ὁ ἔσχατος ἐχθρός. Ὁ ἀνθρώπος πλάσθηκε ἀπό τό θεό θάνατος, ἀλλά δεκτικός φθοράς. Φορτώθηκε τό θάνατο σάν τιμωρία, ὅπως τόν εἶχε προειδοποιήσει ὁ Θεός. Ἐκανε ὁ ἴδιος τοῦ τήν ἐπιλογή του. Τό κακό εἶχε θριαμβεύσει... **«Φθόνῳ δέ διαβόλου ἀπατηθεῖς (ὁ πρωτόπλαστος) τῆς βρώσεως μετέσχε τῶν ἐντολῶν (τοῦ Θεοῦ) παραβάτης γεγονώς».**

Ἄλλα «τό ἄμετρον ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί ἡ φιλελεος ἡ ἀνείκαστος» ἔκαναν ἀπό τό πικρό νά προκύψει γλυκύ. **Ἡ ἐνανθρώπησις τοῦ Χριστοῦ, ὁ θάνατός Του καί ἡ Ἀνάστασις τελικά νίκησαν τόν Ἄδη,** καί τώρα ἀνοίξαν τή διέλευση πρὸς τήν ἀθανασία γιά ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τώρα πεθαίνουμε στό σῶμα, ἀλλά δέν θά παραμείνουμε αἰώνια στήν κατάστασι αὐτή. **Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χρι-**

στοῦ εἶναι προάγγελος καί τῆς δικῆς μας ἀνάστασις. Πεθαίνουμε, δηλ. χωρίζει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τό σῶμα, καί ἀναστηνόμεθα δηλ. ξαναενώνεται ἡ ψυχὴ μας μέ τό σῶμα μας γιά νά ζήσουν μαζί αἰώνια. **Ἔτσι ὁ θάνατος γίνεται πύλη πρὸς τήν αἰωνιότητα.** Δέν εἶναι τέρμα ὁριστικό τῆς ὑπαρξῆς μας. **Εἶναι τέρμα μαζί καί ἀφετηρία. Τελειώνει ἡ ἐπίγεια καί ἀρχίζει ἡ αἰώνια ζωὴ μας.**

Ὁ Χριστός μίλησε πολλές φορές γιά ὅλα αὐτά. Μίλησε γιά τή Δευτέρα Παρουσία (Ματθ. κε', 31-46). Μίλησε γιά τήν αἰώνια ζωὴ, μέ τήν παραβολή τοῦ πλουσίου καί τοῦ Λαζάρου (Λουκ. ιστ', 19-31). Μίλησε γιά τήν ἀνάστασιν μας (Ἰω. ε', 25). Ἐκανε θαυματουργικές ἀναστάσεις. Μίλησε γιά τόν ἑαυτό Του λέγοντας: **«Ἐγὼ εἰμι ἡ Ἀνάστασις καί ἡ Ζωή»** (Ἰω. ια', 25). Καί **«ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ κἀν ἀποθάνῃ ζήσεται»** (Ἰω. ια', 25). Ἐπομένως ἡ πίστις στόν Ἰησοῦ Χριστό ἐξασφαλίζει ζωὴν αἰώνιον. Μόνο μέ τό Χριστό νικοῦμε τό θάνατο καί ἀξιωνόμαστε αἰώνιας ζωῆς.

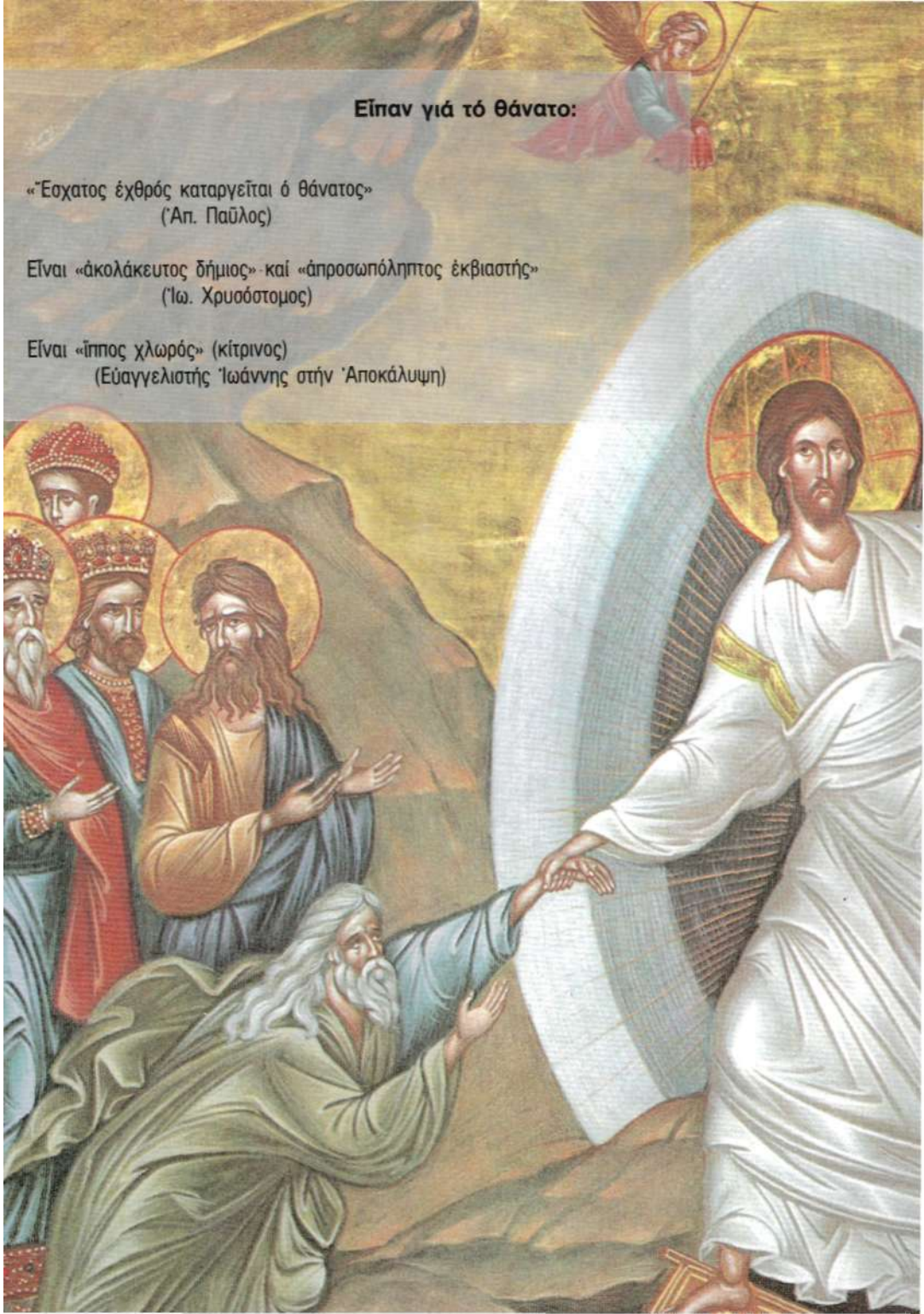

Εἶπαν γιὰ τό θάνατο:

«Ἐσχατος ἐχθρός καταργεῖται ὁ θάνατος»
(Ἀπ. Παῦλος)

Εἶναι «ἀκολάκευτος δῆμιος» καί «ἀπροσωπόληπτος ἐκβιαστής»
(Ἰω. Χρυσόστομος)

Εἶναι «ἵππος χλωρός» (κίτρινος)
(Εὐαγγελιστής Ἰωάννης στήν Ἀποκάλυψη)

«Πῶς παρεδόθημεν τῇ φθορᾷ;
Πῶς συνεζεύχθημεν τῷ θανάτῳ;
Ὅντως Θεοῦ προστάξει...»

Ἰω. Δαμασκηνός (ἀπὸ τὴν ἐξόδιον Ἀκολουθία)

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν,
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος».

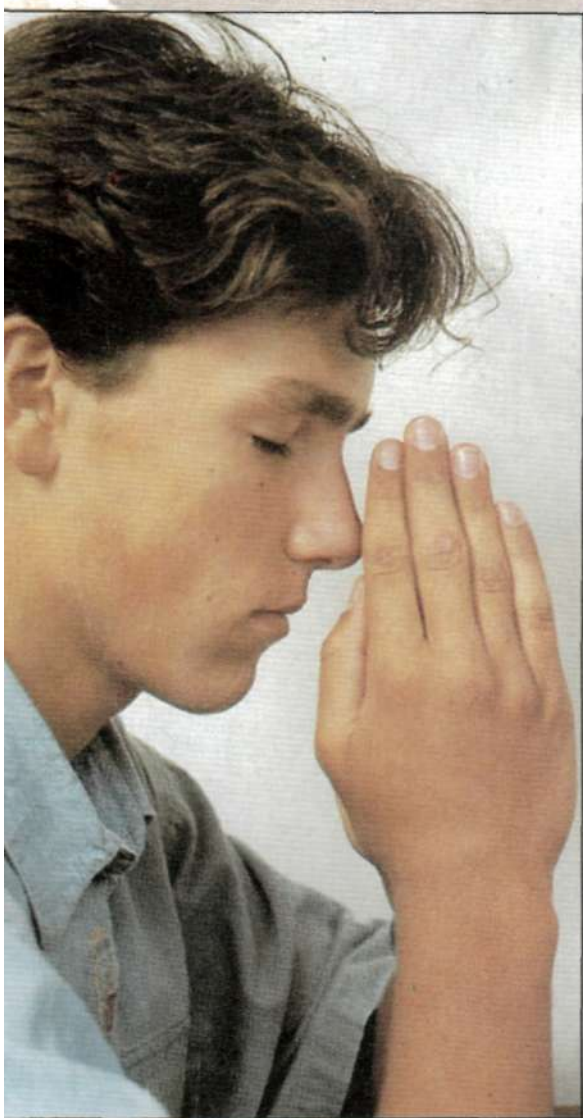
Μήπως ὁ,τι θαρροῦμε βασιλεῖμα
γλυκοχάραμ' αὐγῆς εἶναι πέρα;
Κι ἀντὶ νῆρθει μιά νύχτ' ἀξημέρωτ'
ξημερώνει μιά ἀβράδιαστὴ μέρα;

Μήπως εἶν' ἡ ἀλήθεια σὸ θάνατο
κι ἡ ζωὴ μήπως κρύβει τὴν πλάνη;
Ὅ,τι λέμε πῶς ζῇ μήπως πέθανε
κι εἶν' ἀθάνατο ὁ,τι ἔχει πεθάνει;

Γ. Δροσίνης

Τί συμβαίνει κατά την ώρα του θανάτου

Ἡ ὥρα τοῦ θανάτου εἶναι κρίσιμη. Δέν εἶναι βέβαιο ὅτι ὁ τρόπος πού πεθαίνει κανεῖς δείχνει ἀν πηγαίνει ἢ ὄχι στόν Παράδεισο. Βέβαιο ὁμως εἶναι ὅτι ὅσοι πεθαίνουν εἰρηνικά - ἀλλά ὄχι μόνον αὐτοί - πρέπει νά εἶναι εὐάρεστοι στό Θεό. Ἡ Ἐκκλησία εὐχεται νά ἔχουμε τέλη χριστιανικά, ἀνώδυνα.

Τά πατερικά βιβλία μιλοῦν γιά «ἀγώνα» πού ἔχει ἡ ψυχὴ χωριζομένη ἀπό τό σῶμα. Καί ἀποκαλύπτουν πῶς πολλοί ἅγιοι λίγο πρίν πεθάνουν φαίνονταν νά μιλοῦν μέ διάφορα πρόσωπα, πού κανένας ἄλλος δέν ἑβλεπε. Καί νά λέγουν διάφορα πράγματα. Ὅπως π.χ. ὁ ἄββας Στέφανος ὁ Σιναΐτης πού στά τελευταῖα του ἔλεγε: «**Ναί, αὐτό τό ἔκανα, ἀλλά νήστευα 40 χρόνους**» ἢ «**Ὅχι, ψέμμα-τα, αὐτό δέν τό ἔκανα**». Προφανῶς τά τελῶνια, δηλ. οἱ πονηροὶ δαίμονες, διεκδικοῦσαν τήν ψυχὴ του κι αὐτὴ ἀμυνόταν. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀποκαλεῖ τά πονηρά αὐτά πνεύματα «**ἀγγέλους ἀπειληφό-ρους**». Ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς «**ταρταρίους ἄρχοντας**», ὁ Ὁριγένης «**τελώνια**».

Προσευχὴ πρὸς τὴν Παναγία γιά τὴν ὥρα τοῦ θανάτου μας

«Καί ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου μου τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν περιέπουσα καί τὰς σκοτεινάς ὤψεις τῶν πονηρῶν δαιμόνων πόρρω αὐτῆς ἀπελαύνουσα».

Οἱ ψυχές μετὰ ἀπό τό σῶμα «**εἰς χώραν τινὰ ἀπάγονται**» (Ἰω. Χρυσόστομος). Ἡ Ἁγία Γραφή ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἄδου. Πάντως ὁ **Ἄδης δέν εἶναι τόπος, εἶναι τρόπος ζωῆς**. Οἱ ψυχές δέν ἔχουν σχῆμα, ὕλη, ὄγκο ὥστε νά θέλουν τόπο γιά νά σταθοῦν, ἢ νά χωρέσουν. Εἶναι ὅπως π.χ. ἡ σκέψη μας πού μπορεῖ νά εἶναι παντοῦ. Ὁ Ἄδης εἶναι μία κατάσταση. Αὐτὴ λέγεται **μέση κατάσταση** καί σ' αὐτὴν παραμένουν μέχρι τὴν τελικὴ καί ὁριστικὴ κρίση πού θά γίνη κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία.

«Δέν βλέπουμε φανερά τήν ἀνάστασιν; Ὅταν κοιμώμεθα δέν εἴμαστε σάν πεθαμένοι; Ὁ ὕπνος τί εἶναι; Μικρός θάνατος. Καί ὁ θάνατος; Μεγάλος ὕπνος. Καί καθώς τό σιτάρι πού πέφτει στή γῆ ἂν ἴσως καί δέν βρέξει, νά σαπίσει, νά γίνει σάν χυλός δέν φυτρώνει, ἔτσι κι ἐμεῖς ὅταν πεθαίνομε καί μᾶς θάβουν στή γῆ».

(Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός)

Τί είναι η Μέση Κατάσταση

Μετά τὰ τελώνια, οἱ ψυχές κατατάσσονται σύμφωνα μέ τά ἀγαθά ἢ ἀμαρτωλά ἔργα πού ἐπραξαν μαζί μέ τό σῶμα στή γῆ, σέ μία κατάσταση ἀναμονῆς. Δέν λαμβάνουν ἀκόμη τήν ὀριστική θέση τους. Ἀναμένουν καί στήν κατάσταση αὐτή προγεύονται ἀπλῶς τῆς μελλοντικῆς ὀριστικῆς των τοποθετήσεως. Παράδειγμα εἶναι ἡ παραβολή τοῦ πλουσίου καί τοῦ Λαζάρου, ὅπου ὁ Λάζαρος ἐνῶ ζοῦσαν τά ἀδέλφια του εἶχε λάβει μία θέση.

Οἱ Πατέρες, γιά νά προσδιορίσουν τήν πρόγευση μεταχειρίζονται μερικά παραδείγματα. Ὅπως ὅταν σέ καλέσει σέ γεῦμα ἓνα ἐπίσημο πρόσωπο αἰσθάνεσαι εὐχαρίστηση καί πρὶν ἀκόμη πᾶς ἡ ὅταν κατηγορεῖσαι γιά ἓνα σοβαρό παράπτωμα φοβᾶσαι τήν τιμωρία καί πρὶν ἐξαγγελεῖ ἡ ἀπόφαση, τό ἴδιο συμ-

βαίνει μέ τίς ψυχές πού τελοῦν σέ ἀναμονή. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέγει ὅτι οἱ δίκαιοι ἔχουν «**μερικὴν ἀπόλαυσιν**», οἱ δὲ ἀμαρτωλοὶ «**μερικὴν κόλασιν**». Οἱ ἀμετανόητες ψυχές ἐλέγχονται ἀπὸ τὴ συνειδησή τους. Ἐκεῖ οἱ ἀποθανόντες ἐν μετάνοιᾳ ἀγάλλονται καί χαίρουν.

Ὅσο ὅσο τώρα οἱ ψυχές ἔχουν τίς ἐξῆς ιδιότητες:

α) Μᾶς ἐνθυμοῦνται καί διατηροῦν ἐπαφή μαζί μας καθὼς κι ἐμεῖς μέ αὐτές, ἐπειδὴ καί οἱ ψυχές ἐξακολουθοῦν νά ἀνῆκουν στό ἴδιο Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία. «**Πείθομαι τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς τῶν ἡμετέρων αἰσθάνεσθαι**». (Γρηγ. Θεολόγο).

β) Προσεύχονται γιά μᾶς ἂν ἔχουν παρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. γ) Ἀνακουφίζονται ἀπὸ τίς δικές μας ὑπὲρ αὐτῶν προσευχές.

Ὡφελοῦν τὰ Μνημόσυνα;

Ἦδη ἀπό τὴν Π. Διαθήκη ἔχουμε προσευχές ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων (Β' Μακ. ιβ' 40). Στὴν Κ. Διαθήκη ὁ Ἀπ. Παῦλος προσεύχεται γιὰ τὸν κοιμηθέντα Ὀνησιφόρο. Στὴν Ἐκκλησία, ζῶντες καὶ κεκοιμημένοι ἐξακολουθοῦμε νὰ εἰμαστε ἐνωμένοι, διότι εἰμαστε μέλη τῆς Ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῆς στρατευομένης, οἱ δὲ τῆς θριαμβευούσης. Μέλη δηλ. τοῦ ἰδίου Σώματος μέ κεφαλὴ τὸν Χριστό.

Βεβαίως κάθε ἄνθρωπος θὰ κριθεῖ ἀνάλογα μέ τίς πράξεις του. Καί μετὰ θάνατον «οὐκ ἔστι μετάνοια». Παρὰ ταῦτα ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ πολὺ ἐνωρὶς καθιέρωσε τίς προσευχές γιὰ τίς ψυχές, τὰ Μνημόσυνα. Ὅλες οἱ θ. Λειτουργίες περιέχουν προσευχές γιὰ τοὺς κεκοιμημένους, καθὼς καὶ γιὰ τοὺς ζωντανούς. Οἱ Ἀποστολικές Διαταγές συνιστοῦν τὰ Μνημόσυνα. Οἱ Πατέρες συμφωνοῦν ὅλοι. Καί διδάσκουν ὅτι τὰ Μνημόσυνα προσφέρουν στίς ψυχές **«μεγίστην ὄνησιν»** (Κύριλλος Ἱεροσολύμων), **«τινὰ παραμυθίαν»** (Ἱερὸς Χρυσόστομος), **«μεγάλην ἀνεσιν»** (Ἰω. Ἐλεήμων), **«μικρὰν ἀνακωχήν τῶν θλίψεων»** (Νικήτας Σηθάτος). Καί ἐπιλέγουν: **«Μὴ ἀμφέβαλλε** (ὅτι ὁ ἀπελθὼν), **καρπώσεται τι χρηστόν»** (ἐκ τῶν Μνημοσύνων).

Ὅταν λέμε Μνημόσυνα ἐννοοῦμε κυρίως τὴ μνημόνευση πού γίνεται στὴ διάρκεια τῆς θ. Λειτουργίας. Ὅταν ὁ ἱερεὺς ρίπτει μέσα στοῦ ἁγίου Δισκάρου τὴ «μερίδα» μέ τὸ ὄνομα τοῦ κεκοιμημένου. Ἀλλὰ καί κάθε προσευχή πού γίνεται στὴν ἐκκλησία ἢ στὸν τάφο εἶναι ἐνδειξὴ ἀγάπης πρὸς τὸν κοιμηθέντα καί ἐκζήτηση τοῦ ἐλέους τοῦ Θεοῦ γι' αὐτόν. Κατὰ τὸν ἅγιο Θεόδωρο Στουδίτη, **τὸ μόνο κώλυμα γιὰ τὴ μνημόνευση τῶν νεκρῶν εἶναι ἡ αἵρεση καὶ ὄχι τὰ ἁμαρτήματα, ὅσο βαρεῖά κι ἂν εἶναι.**

Θὰ διερωτηθεῖ κανεὶς: Ἀφοῦ «ἐν τῷ Ἀδῇ οὐκ ἔστι μετάνοια, τότε τί μπορούμε νὰ προσφέρουμε στὸν νεκρὸ μας μέ τὰ Μνημόσυνα;». Ἡ ἀπάντηση εἶναι ὅτι εἶναι μεγάλη πάντα ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ καί ὅτι κανεὶς μας δέν ξέρει τὰ κρυπτά τοῦ ἀνθρώπου. Κάποιοι πού ἐμεῖς κρίνουμε ἁμαρτωλό, μπορεῖ νὰ τὸν ἔχει δικαιώσει ὁ Θεός. Ποιός, λοιπόν, μᾶς ἔδωσε τὸ δικαίωμα νὰ προκαταλαμβάνουμε τὴν κρίση πού ἀνήκει στοῦ Θεοῦ καί νὰ ἀποφασίζουμε ἐμεῖς ποιός σώζεται καί ποιός ὄχι; Ἐμεῖς κάνουμε τὸ καθήκον μας ἀπέναντι στοῦ νεκροῦ μας καί ὁ Θεός ἔχει τὸν τελικὸ λόγο. Βέβαια, κατὰ βάση, ἡ Ἐκκλησία

προσεύχεται «**ὑπὲρ τῶν ἐν πίστει ἀναπαυσάμενων**», δηλ. αὐτῶν πού ἀπέθαναν πιστεύοντες σέ Πατέρα, Υἱό καί Ἅγιο Πνεῦμα. Στό «Γεροντικό» γράφεται ὅτι κάποιος γέροντας μοναχός ὅταν ἀκουσε ὅτι ἓνας ἀδελφός ἔπιασε στό ἀμάρτημα τῆς πορνείας εἶπε: «Ἐκανε ἄσχημα». Ὅταν ἀργότερα ὁ ἀδελφός αὐτός πέθανε, ὁ ἄγγελος ἔφερε τήν ψυχή του μπροστά στό γέροντα καί τοῦ εἶπε: «Νά αὐτός πού κατέκρινες, κοιμήθηκε. Ποῦ ὀρίζεις νά τόν βάλω, στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἢ στήν κόλαση; Καί ὁ γέροντας πού κατάλαβε τόν ὑπαινιγμό τοῦ ἀγγέλου ἔζησε ὅλο τό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του μέ στεναγμούς, δάκρυα καί ἀμέτρητους κόπους, παρακαλώντας τό Θεό νά τόν συγχωρήσει γιά κείνη τήν ἁμαρτία.

Ὁ ἄββās Δωρόθεος, ἡγούμενος μονῆς στή Γάζα, ἔλεγε: «**Θεοῦ μόνον ἐστί τό δικαιῶσαι καί τό κατακρίναι**». Καί ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «**Ἡ κρίση εἶναι ἀναιδής ἀρπαγή τοῦ δικαιώματος τοῦ Θεοῦ καί ἡ κατάκριση ὄλεθρος τῆς ψυχῆς ἐκείνου πού κατακρίνεται**».

Μαζί μέ τά Μνημόσυνα καλό εἶναι νά κάνουμε φιλανθρωπίες ὑπὲρ τῶν ψυχῶν των. «Ἀντί στεφάνου» νά γίνονται καταθέσεις σέ ἰδρύματα καί πτωχοῦς. Ποτέ ὅμως «ἀντί μνημοσύνου». Μέ τίποτε δέν ἀναπληρώνεται ἡ προσευχή.

Τά Μνημόσυνα διακρίνονται σέ 3ῆμερα, 9μερα, 40μερα, ἐτήσια.

Κάθε Σάββατο ἐπίσης ἡ Ἐκκλησία τό ἔχει ἀφιερωμένο στούς κεκοιμημένους καί κάνει εἰδικές προσευχές γι' αὐτούς.

Τά ἐπίσημα Ψυχοσάββατα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δύο: Τό πρό τῆς Κυριακῆς τῶν Ἀπόκρεω, καί τό πρό τῆς Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς.

«Θέλεις νά τιμήσεις τόν ἀπελθόντα; Τίμησέ τον ὅχι μέ θρήνους καί κοπετούς ἀλλά μέ ἐλεημοσύνες, εὐεργεσίες, λειτουργίες».

Ἰω. Χρυσόστομος

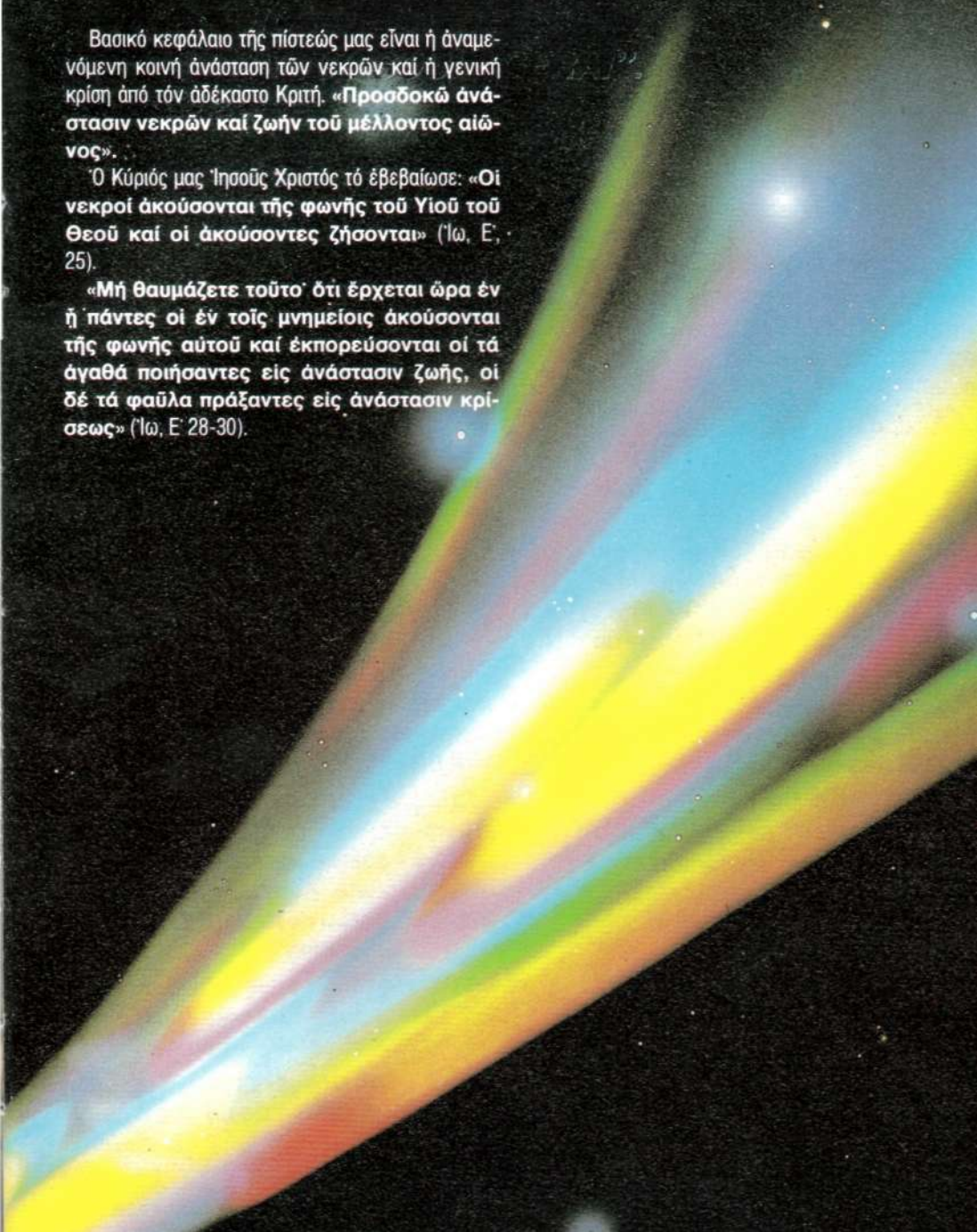
Ἡ χρησιμοποίηση κολλύβων γιά τά Μνημόσυνα εἶναι ἔθιμο πού ἄρχισε τόν 4ον αἰῶνα. Τό βρασμένο στάρι ἔχει συμβολικό χαρακτήρα καί προσφέρεται καί ὡς τροφή. Συμβολίζει τό θάνατο καί τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν.

Ἡ κοινή Ἀνάσταση καί ἡ Δευτέρα Παρουσία

Βασικό κεφάλαιο τῆς πίστεώς μας εἶναι ἡ ἀναμενόμενη κοινή ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καί ἡ γενική κρίσις ἀπὸ τὸν ἀδέκαστο Κριτὴ. «Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ ἐβεβαίωσε: «Οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καί οἱ ἀκούοντες ζήσονται» (Ἰω, Ε', 25).

«Μὴ θαυμάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ καί ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως» (Ἰω, Ε' 28-30).

Τό σώμα πού θά ἀναστηθεῖ καί θά ἐνιωθεῖ μέ τήν ψυχή του, δέν θά εἶναι ὅπως αὐτό πού ἔχουμε τώρα, θά ἔχει ἀλλάξει. **«Τό αὐτό καί οὐκ αὐτό»** λέγει ὁ ἱερός Χρυσόστομος. Θά διατηρεῖ τή φύση του ἀλλά θά εἶναι ἀφθαρτο. Ὅπως ὁ σίδηρος στή φωτιά πυρακτοῦται χωρίς νά παύει νά εἶναι σίδηρος.

Τό ἀναστημένο σώμα μας θά ἔχει μερικές νέες ιδιότητες: **Ἡ θνητότητα καί ἡ φθορά του ἐξαφανίζονται.** Θα γίνει «μεταποίηση» (ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων). Δέν θά πεινά, δέν θά διψᾷ, δέν θά ἀρρωσταίνει. Θά εἶναι ὅπως οἱ ἄγγελοι. Τό νέο αὐτό σώμα θά εἶναι ἀνώτερο τοῦ σημερινοῦ. **«Σπειρεται σώμα ψυχικόν, ἐγείρεται σώμα πνευματικόν»** (Α' Κορ. ιε' 44). Πῶς θά εἶναι; **Χωρίς βάρους, χωρίς ἀνάγκες.** Ἄλλωστε στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν δέν συμμετέχουν σάρξ καί αἷμα. **Τό νέο σώμα θά εἶναι ἐνδοξο, θά λάμπει κατὰ τό μέτρο τῆς ἀρετῆς ἐκάστου.** Μέ τέτοιο σώμα θά ὑποδεχθοῦμε τόν Κύριο γιά νά ζήσουμε αἰῶνια.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος συμπληρώνει, ὅτι ὅσοι θά ζοῦν ἐκεῖνη τή στιγμή, αὐτοί δέν θά πεθάνουν γιά νά ἀναστηθοῦν, ἀλλά **θά ἀλλαγοῦν**, δηλ. θά ἀποκτήσουν σώμα ὅπως αὐτό τοῦ Ἀναστημένου Ἰησοῦ.

Μερικοί διερωτῶνται: Πῶς θά ἀναστηθεῖ τό σώμα ἀφοῦ θά ἔχει διαλυθεῖ;

Τό ὅτι διαλύεται τό σώμα εἶναι εὐλογία. Κατάρσι εἶναι νά μὴ διαλυθεῖ. Καί υπάρχουν εὐχές τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν περίπτωση πού δέν λυώνει ἕνα ἀνθρώπινο θαμμένο σώμα. Ἀλλά διερωτᾶσθε **πῶς θά γίνει ἡ ἀνάστασις; Μά τό θέλει ὁ Θεός, ἀπλούστατα.** Καί ὁ,τι θέλει ὁ Θεός **μπορεῖ νά τό κάνει.** Ἄλλωστε ἡ προφητεία τοῦ Ἰεζεκιήλ μέ τά νεκρά ὅσα, στά ὁποῖα, μέ ἐντολή τοῦ Κυρίου, δίδαξε καί τά ὅσα ἀρχισαν νά κινούνται, νά συναρμολογοῦνται καί νά σαρκώνονται εἶναι ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς δυνατότητος.

«Εἴτε οὖν ζῶμεν, εἴτε ἀποθνήσκομεν
τοῦ Κυρίου ἐσμέν».

Ἀπόστ. Παῦλος

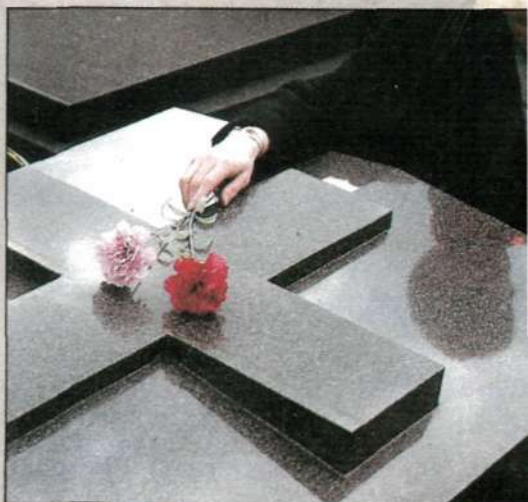
Ἡ στάση μας ἔναντι τῶν νεκρῶν

Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα, αὐτὸ γίνεται πῶμα. Τὸ πῶμα δὲν ἔχει οὔτε τὴ ζεστασιά, οὔτε τὴ λαμπρότητα τοῦ ἔμψυχου ἀνθρώπου. Τὸ λέει χαρακτηριστικά τὸ τροπᾶριο τῆς Ἐκκλησίας: «**Θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι ὅταν ἐννοήσω τὸν θάνατον καὶ ἴδω ἐν τοῖς τάφοις κειμένην τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ πλασθεῖσαν ἡμῖν ὡραιότητα ἀμορφον, ἄδοξον, μὴ ἔχουσαν εἶδος...**».

Παρά ταῦτα ὁ θάνατος δὲν αἶρει τὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν στρατευόμενη καὶ στὴ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία. Γι' αὐτὸ ἐξακολουθοῦμε νὰ σεβόμαστε τοὺς νεκροὺς μας καὶ νὰ προσευχόμαστε γι' αὐτοὺς.

α) **Ὁ σεβασμὸς μας δείχνεται μὲ τὴ μέριμνά μας γιὰ τὸν εὐτρεπισμὸ καὶ τὴν ταφὴ τοῦ σώματος.** Τόσο στὴν ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα, ὅσο καὶ στὸ Χριστιανισμὸ ἐθεωρεῖτο μεγάλη βεβήλωση ἢ μὴ κήδευση καὶ ταφὴ τῶν νεκρῶν. Ἀρκετὰ νωρὶς ἡ Ἐκκλησία ἐπέβαλε καὶ τὴν κήδευση καὶ τὴν ταφὴ τῶν νεκρῶν σὲ ἐνδειξη σεβασμοῦ, τιμῆς καὶ ἀγάπης. Μάλιστα μερικοὶ ἔφθασαν στὴν ὑπερβολὴ νὰ θεωρήσουν καὶ τὴ Νεκρώσιμη Ἀκολουθία σὰν Μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας. Πάντως στὴ συνειδηση τῶν πιστῶν καθιερώθηκε, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, ὁ ἐνταφιασμὸς μὲ κάθε τιμὴ καὶ μάλιστα στὸν τόπο κατοικίας τοῦ νεκροῦ καὶ μὲ τὴν παρουσία τῶν οἰκείων του. «**Εἶναι μεγάλη δυστυχία νὰ πεθάνει κανεὶς καὶ νὰ μὴ μπορέσει νὰ βρεθεῖ στὴν πατρίδα του, ἀλλὰ νὰ πεταχθεῖ ἀταφος. Τίποτε χειρότερο ἀπ' αὐτὸ δὲν θὰ μπορούσε νὰ συμβεῖ**» (P.G. 64,940). Ἐπίσης στὴ λαϊκὴ ἀντίληψη «**Ὁ τᾶδε πέθανε χειρότερα κι ἀπὸ σκυλὶ ἄφωο κανεὶς ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς του δὲν ἦταν παρών οὔτε καὶ μπόρεσε νὰ τὸν ἐνταφιάσει**» (P.G. 54,566).

Ἔτσι τιμοῦμε οἱ χριστιανοὶ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν μας, τὰ πλύνουμε, τὰ ντύνουμε καὶ τὰ τοποθετοῦμε μὲ λουλούδια στὸ φέρετρο. Τὰ νεκρικά μας ἔθιμα ἐπιβάλλουν τὸ «ξενύχτισμα» τοῦ νεκροῦ στὸ σπιτί. Ἔτσι γίνεται μέχρι σήμερα στὰ χωριά καὶ στὴν ἐπαρχία. Στίς μεγαλουπόλεις οἱ κανονισμοὶ τῶν πολυκατοικιῶν τὸ ἀπαγορεύουν. Στὰ χωριά ἐπιβιώνουν ἀκόμη καὶ τὰ μοιρολόγια, ἐνῶ ἡ χριστιανικὴ

ἀγάπη ἐπιτρέπει τὸ ἐλεγχόμενο πένθος, πού δὲν ξεπερνᾷ τὰ ἀνθρώπινα καὶ λογικὰ ὅρια.

β) **Ἡ προσευχὴ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν εἶναι καὶ αὐτὴ δεῖγμα τῆς ἀγάπης μας γι' αὐτοὺς.** Σὲ εἰδικὸ κεφάλαιο ἀναλύσαμε τὴ σημασίαν καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά της γιὰ τὴν τύχη τοῦ νεκροῦ. Ἐδῶ περιοριζόμαστε νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι οἱ προσευχὲς ὑπὲρ τῶν νεκρῶν λειτουργοῦν θετικὰ γι' αὐτοὺς μὲ τὴν ἐννοία τῆς ἀνακουφισέως τους. Πολὺ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ διήγηση περὶ τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ τοῦ κρανίου τοῦ ἀρχιερέα τῶν εἰδώλων. Στὴ διήγηση ἀναγράφεται ὅτι ὁ ἀρχιερέας τῶν εἰδώλων λέγει στὸν Μακάριο πῶς «**ὅποια ὥρα σπλαχνισθεῖς αὐτοὺς πού βρίσκονται στὴν κόλαση καὶ προσευχηθεῖς γι' αὐτοὺς, ἀνακουφίζονται λίγο... ὅταν λοιπὸν προσεύχουσαι γιὰ μᾶς, βλέπει κανεὶς μερικῶς τὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνακούφισή μας**» (ΒΕΠ 42,267).

Ὁ θάνατος στίς ἄλλες θρησκείες

α) Ἑβραῖοι

Κάθε ἑβραῖος πού πεθαίνει ὀφείλει αὐτός, ἂν μπορεῖ, ἢ οἱ δικοί του νά ποῦν τό χωρίο αὐτό ἀπό τήν Π. Διαθήκη: «**Ἄκουε Ἰσραήλ. Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν, αὐτός ἐστι Θεός μόνος**». Τότε οἱ παρόντες στίς τελευταῖες ὥρες τοῦ ὁμοπίστου των σχίζουν ἐλαφρά τά ροῦχα τους σέ ἐνδειξη τοῦ ἀποχωρισμοῦ.

Ἡ κηδεία εἶναι πολύ ἀπλή. Τελεῖται τό ἀργότερο σέ 24 ὥρες ἀπό τό θάνατο. Περιλαμβάνει ἀπαγγελία τοῦ Καντίς, μιά προσευχή δηλ. πού δέν περιέχει ἀναφορές οὔτε στό πένθος, οὔτε στό θάνατο, οὔτε στή μέλλουσα ζωή. Πρόκειται γιά προβολή τοῦ ἁγίου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Μετά τόν ἐνταφιασμό συγγε-

νεῖς ἐπανερχοῦντο στό σπίτι καί πενθοῦν 7 ἡμέρες. Ἀπέχουν ἀπό τήν κοινωνική ζωή, ἀπό τό κάπνισμα, τό πλύσιμο, τό ξύρισμα, τή μελέτη τῆς Τορά καί ἀπό τίς σεξουαλικές σχέσεις. Κατά τήν Π. Διαθήκη οἱ πρῶτοι Πατριάρχες δέν ἐνταφιάσθηκαν. Ἡ ψυχή τους εἶναι «ἐν χερσὶ Θεοῦ». Ἀργότερα ὁ μὴ ἐνταφιασμός θά ἀρχίσει νά θεωρεῖται κατάρρα. Στά μνήματα δέν τοποθετεῖται κανένας στολισμός. Μερικές πέτρες ἢ χαλίκια ἀνάμεσα στά μνήματα συμβολίζουν αὐτούς πού ἐζησαν καί περπάτησαν μαζί μέ τούς ζωντανούς, ἀναμένοντας τόν Μεσσία καί τῶν ὁποίων οἱ ψυχές, ἐλευθερωμένες πιά ἀπό τό σῶμα, στρέφονται πρὸς τόν Ἐλωχίμ (Θεό).

β) Μουσουλμάνοι

Ὁ μουσουλμάνος αισθανόμενος τὸ τέλος τοῦ ἀπαγγέλει τὴν ὁμολογία τῆς πίστεώς του καὶ οἱ συγγενεῖς του ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν ἐπαναλαμβάνουν πάνω στὸ νεκρὸ σῶμα του κι ἀφοῦ ἔχει πεθάνει. Γι' αὐτὸν ὁ θάνατος εἶναι τὸ κατῶφλι πού τὸν φέρνει κοντὰ στὸν Ἀλλάχ γιὰ νὰ ζήσει αἰώνια. Τώρα θὰ κριθεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ τίς πράξεις του, θὰ τιμωρηθεῖ ἢ θὰ δικαιωθεῖ. Μόλις πεθάνει ὁ μουσουλμάνος, στρέφουν τὸ νεκρὸ του σῶμα κατὰ τὴν Μέκκα καὶ τὸ πλένουν καλὰ τρεῖς φορές. Ἐνταφιάζεται σὲ εὐρὺ λάκκο, ὥστε ὁ νεκρὸς νὰ μπορέσει νὰ σηκωθεῖ ὅταν οἱ ἄγγελοι Μουνκάρο καὶ Νακίρ θὰ τὸν ἐρωτήσουν πῶς ἐξῆσε. Τὸ νεκρὸ σῶμα θάπτεται γυρισμένο στὴ δεξιὰ πλευρά, μέ τὸ πρόσωπο πρὸς τὴ Μέκκα, ἐνῶ οἱ συγγενεῖς ρίχνουν ἐπάνω του τρεῖς φορές χώμα.

γ) 'Ινδουιστές

Κάθε ινδουιστής ευχεται νά πεθάνει στίς όχθες του Γάγγη ή κοντά σ' ένα ιερό τόπο. Τό νεκρό σώμα καίγεται καί ή τέφρα διασκορπίζεται στά νερά του ποταμού. 'Ο ινδουιστής πιστεύει στή μετενακάρκωση, γιατί ή παρούσα ζωή είναι άπάτη καί ό θάνατος λύτρωση από τήν εξορία. 'Ο πιστός ζητεί τόν θάνατο, γιατί ή ζωή είναι έμπόδιο στήν εύτυχία. 'Η ψυχή, μετά τόν θάνατο επιστρέφει στή γή καί φυλακίζεται έκ νέου σέ ένα σώμα. 'Ο Χριστιανισμός άπορρίπτει τήν μετενακάρκωση διότι ή ψυχή είναι έκ τής ουσίας του Θεού, καί διότι «άπόκειται τοίς ανθρώποις ἅ π α ξ άποθανεῖν, μετά δέ ταύτα κρίσις» (Απ. Παῦλος). Αὐτή ή άνακύκλωση τῶν επάλληλων ζωών λέγεται **σασσάρα**.

Μιά ήμέρα όμως ό ινδουιστής πιστεύει ότι θά ξεφύγει από τόν κύκλο αυτό. 'Αλλά τά πάντα έξαρτώνται από τό **κάρμαν** του, δηλ. από τή διαγωγή του ή όποία καί τόν προσδιορίζει τώρα πού ζεῖ καί στίς επόμενες ζωές του. "Αν έχει καλή διαγωγή, θά ξαναγεννηθεῖ αλλά σέ μία καλύτερη ύπαρξη πολύ πιό κοντά στο άπόλυτο ή καί μέσα σ' αυτό, ένώ μία κακή ζωή θά τόν κάνει νά ξαναγεννηθεῖ σέ μία ζωή κατώτερη άκόμη καί ζωή ζωού. 'Αλλά θά έλθει ήμέρα πού χάρη στίς καλές του πράξεις θά τελειώσει, μέ τό νά σχίσει τό παραπέτασμα καί νά πετάξει στόν φανταστικό κόσμο πού μᾶς περιβάλλει φθάνοντας έτσι στο **νιρβάνα**, δηλ. στο 'Απόλυτο, πού υπήρχε πρίν τή γέννησή του.

Ἡ Ἐκκλησία λέει: Ὅχι στήν καύση τῶν νεκρῶν

Μέ πρωτοβουλία κάποιων Δήμων καί μερικῶν εἰδικῶν Σωματείων πού ἔχουν συσταθεῖ μέ σκοπό τήν προώθηση τῆς ἰδέας γιά τήν ἀποτέφρωση τῶν νεκρῶν, ἐπανήλθε στό προσκήνιο τό ζήτημα τῆς καύσεως, σέ ἀντίθεση μέ τήν ταφή. Ἡ Ἐκκλησία ἐχει λάβει τήν ἐξῆς θέση γιά τό ζήτημα αὐτό:

1. Κατ' ἀρχήν δέν μπορεῖ νά ἀπαγορεύσει τήν ἐφαρμογή τοῦ συστήματος τῆς καύσεως, ἐάν θελήσει νά τό ἐπιτρέψει ἡ ἑλληνική Πολιτεία. Καί τοῦτο διότι τό Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος προβλέπει πλήρη ἐλευθερία θρησκευτικῆς συνειδήσεως καί ἰσότητα μεταξύ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπομένως, ἂν κάποιος Ἑλληνας πολίτης θέλει νά καεῖ τό πῶμα του, δικαιούται νά ἀπαιτήσει, ὥστε νά προβλεφθεῖ μιὰ τέτοια διαδικασία καί δυνατότητα (**νομική ἀποψη**).

2. Ἡ Ἐκκλησία, ὅμως, συνιστᾷ στό πιστά τέκνα τῆς νά θάπτονται μετά τήν ἐκδημία τους καί ὄχι νά καίονται στούς κλιβάνους. Καί πράττει τοῦτο γιά τούς ἐξῆς σοβαροῦς λόγους:

α) Διότι ἡ ταφή εἶναι **σύμφωνη μέ τήν παράδοση** τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού μόνο αὐτό τόν τρόπο διαλύσεως τοῦ σώματος γνωρίζει. Ὁ ἄλλωστε καί ὁ Κύριός μας ἐτάφη καί ὅλοι οἱ Ἅγιοι. Ἀλλά καί ἡ ἑλληνική μας παράδοση θέλει τήν ταφή ὡς ἔκφραση τιμῆς στό ἀνθρώπινο σῶμα, γι' αὐτό καί στήν ἀρχαιότητα ἔθεωρεῖτο ὕβρις πρὸς τούς νεκρούς τό νά παραμεύουν ἀταφοί.

β) Διότι ἡ ταφή **διασώζει τήν πίστη στήν ἀθανασία καί στήν ἀνάσταση**. Δέν εἶναι χωρίς σημασία τό γεγονός, ὅτι πολλοί ἀπό ἐκείνους πού μάχονται γιά τήν καθιέρωση τῆς καύσεως δέν εἶναι χριστιανοί, ἤ εἶναι «χριστιανοί» τῶν τύπων, ἡ μάχονται τόν Χριστιανισμό.

γ) Διότι ἡ ταφή **διασώζει τά λείψανα τῶν Ἁγίων**, τά ὁποῖα εἶναι χαριτόβρυτα καί θαυματουργά. Χωρίς ταφή δέν θά εἶχαμε τά ἅγια λείψανα καί θά ἐστερούμεθα τῆς εὐλογίας καί τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν.

δ) Διότι ὁ **τάφος μᾶς συνδέει καί συναισθηματικά μέ τό νεκρό μας**. Τό θαμένο σῶμα εἶναι μιὰ παρηγοριά γιά τούς ἐπιζῶντες καί γίνεται ἀντικείμενο φροντίδος καί προσευχῶν.

ε) Διότι τό σῶμα **διατηρεῖ τήν ἱερότητά του** καί μετά θάνατον καί ἀποτελεῖ θρησκευτικό ἀντικείμενο τιμῆς καί σεβασμοῦ. Ἡ τέφρα δέν εἶναι τό ἴδιο πράγμα καί μᾶλλον συνιστᾷ ἀσέβεια πρὸς τόν νεκρό.

3. Πολλοί ἀπό ἐκείνους πού θέλουν τήν καύση ἰσχυρίζονται, ὅτι τὰ Κοιμητήρια γέμισαν καί δέν ὑπάρχει τόπος γιά νά ταφοῦν οἱ νεκροί. Ἄν ὑπάρχει τέτοιο πρόβλημα (πράγμα πού δέν δέχονται ὅλοι οἱ Δήμαρχοι), τότε λύση ὑπάρχει καί εἶναι ἡ ἀνεύρεση νέων χώρων, ὅπως αὐτό συμβαίνει σέ ὅλο τόν κόσμο.

4. Ἡ Ἐκκλησία γιά τούς παραπάνω λόγους **δέν δέχεται τήν καύση** καί ἐμμένει στήν ταφή. Συνι-

στά τήν ταφή καί ἀξιώνει ὑπακοή καί πειθαρχία ἀπό τά τέκνα τῆς. Ἡ δέ Ἱερά Σύνοδος ἤδη ἀπό τό 1960 ἔχει τοποθετηθῇ ἀρνητικά γιά τήν καύση καί ἔχει δηλώσει ὅτι δέν θά τελεῖ ἐπιμνημόσυνο εὐχῆς σέ ὄσους προτιμοῦν τήν καύση ἀντί τῆς ταφῆς.

Ἀλήθεια, ποῖός λόγος ὑπάρχει νά μὴ σεβόμαστε τόν λόγο τῆς Ἐκκλησίας;

